Dede Korkut

Oğuz Beylerinin Destanlaşmış Hikâyeleri

SADETTİN ÖZÇELİK

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1823
EDEBÎ ESERLER: 931

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-262-7

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Kapak Görseli: Fahreddin Aliyev,
Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Boy

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ. SAN. VE. TİC. A.Ş
Alemdar Mah. Molla Fenari Sok. No: 28/A
Cağaloğlu-Fatih / İSTANBUL
Sertifika Numarası: 52729 Tel: (0212) 446 05 99

İstanbul- 2022

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Sadettin ÖZÇELİK; Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu (1981). Yedek subay olarak askerlik yaptı (1981-1983). Eskişehir Mihalıççık Lisesinde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak çalıştı (1983-1985). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans öğrenimi gördü ve Ahmet Bican Ercilasun yönetiminde Mecalisü'n-Nefâis üzerine tez hazırladı (1984-1986); İnönü Üniversitesinde doktora öğrenimine başladı ve Osman Nedim Tuna yönetiminde hazırladığı "Nidâyi Menafi'ü'n-Nâs (Dil Özellikleri-Metin-Söz Dizini)" adlı doktora tezi ile mezun oldu (1987-1990). Üniversitelerarası Kuruldan doçent unvanı aldı (1996).

Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesinde araştırma görevlisi (1985), yardımcı doçent (1990), doçent (1996) ve profesör (2004) oldu. Hâlen aynı fakültede çalışmakta olan yazar, evli ve dört çocuk babasıdır.

Dede Korkut metinleri üzerine yayımlanmış çok sayıda bilimsel makalesi bulunan yazarın Dede Korkut üzerine yayımlanmış olan bilimsel kitapları şunlardır:

Dede Korkut -Dresden Nüshası- Araştırmalar, Notlar, metin, Dizin, Gazi Kitabevi, Ankara 2005.

Dede Korkut Üzerine Yeni Notlar, Gazi Kitabevi, Ankara 2006.

Dede Korkut -Dresden Nüshası- Giriş, Notlar (1. Cilt), Türk Dil Kurumu Yayınları: 1166/1, Ankara 2016.

Dede Korkut -Dresden Nüshası- Metin, Dizin (2. Cilt), Türk Dil Kurumu Yayınları: 1166/2, Ankara 2016.

Dede Korkut -Günbed Yazması- Kazan Bey Oğuznamesi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2021.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz 9

Dresden Yazmasında Giriş Bölümü
ve
Oğuz Beylerinin Destanlaşmış Hikâyeleri

[Giriş] 15
Dirse Han Oğlu Boğaç Han 21
Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması 35
Bay Böre Bey'in Oğlu Bamsı Beyrek 55
Kazan Bey'in Oğlu Oruz Bey'in Tutsak Olması 87
Duha Koca Oğlu Deli Dumrul 107
Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı 117
Kazılık Koca Oğlu Yegenek 135
Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi 143
Begil Oğlu Emren 155
Öşün Koca Oğlu Segrek 167
Salur Kazan'ın Tutsak Olması, Oğlu Oruz'un Kurtarması 179
Dış Oğuzun, İç Oğuza Asi Olması, Beyrek'in Ölmesi 191

Günbed Yazmasında Kazan Bey'in
Destanlaşmış Hikâyeleri

Kazan Bey'in Kars Kalesi ile Aras'ı Alması 203
Kazan Bey'in Ejderhayı Öldürmesi 207
Kaynaklar 215

Ön Söz

Oğuz beylerinin destanlaşmış hikâyelerini anlatan Dede Korkut, Türklerin sözlü edebî kültürünü yansıtan tarihsel derinliğinin yanı sıra çok geniş bir coğrafyaya yayılmış olan Türk dilinin en önemli eski metinlerden biridir. Dede Korkut'un günümüze kadar dört yazması bulundu. Söz konusu yazmaların bilim dünyasına duyurulma sırası şöyledir: Dresden (1815), Vatikan (1950), Ankara (2017) ve Günbed (2019). İçerisindeki destanlaşmış hikâyeleri ile *soy/soylama* şeklinde adlandırılmış olan manzum kısımları birer şaheser olan bu yazmalar, gerek Türk diline gerekse Türk tarihine kaynaklık etmiş olması nedeniyle büyük ilgi gören metinler arasında güncelliğini ve tazeliğini korumaktadır.

Sözlü gelenekten gelen ve günün birinde yazıya geçirilmeye başlanmış olan Dede Korkut metinlerinin 2001 yılına kadar anlaşılmamış veya çözüme kavuşturulmamış birçok dil sorunları bulunuyordu. Son yirmi yılı aşkın zamanda, Dede Korkut metinlerindeki dil sorunlarına bilimsel çalışmalarda dikkat çekildi ve metin üzerine yeni okuma ve anlam teklifleri getirilerek tartışıldı. Son yirmi yılda Türkiye'de yapılan dil çalışmaları, bu metnin tartışılan kısımlarının anlaşılması yönünde önemli ölçüde katkı sunmuştur. Söz konusu çalışmalarla birçok yanlış yazım, yanlış okuma veya yanlış anlama sorunu çözülmüştür. Bu metinlerde çözüme kavuşturulmuş filolojik konuların hiç şüphesiz Türk kültür tarihi çalışmalarına da önemli katkıları olmaktadır/olacaktır.

Dede Korkut metinleri, tartışılmış ve tartışılmakta olan okunma ve anlaşılma sorunlarına rağmen başlangıçtan bugüne kadar birçok yazar tarafından Türkiye Türkçesine aktarıldı. Söz konusu kitaplar, yazmaların en hacimlisi olan Dresden yazmasına dayanmaktadır. Ancak bunların çok büyük kısmı, yazarlarının yazma eserin bilimsel ölçütlerle okunması sonrasında ortaya çıkarılmış olan, kendilerinin çalışmış oldukları bir metinden süzülmüş aktarmalar olmaktan uzak ve popüler amaçla hazırlanmış kitaplardır. Bir kısım kitaplar ise akademik çevrede okutulmak düşüncesiyle hazırlanmıştır. Ancak bunların da büyük kısmı, benzer özellikler taşıyan, okuma gerekçeleri yazılmadan, kaynak gösterilmeden yazılmış olan, çoğunlukla başka akademik yayınlara dayanan, kısmen onlardaki doğrularla ve yanlışlarla örtüşen veya onlarla ayrışan bir anlayışla hazırlanmış kitaplardır.

Burada söz konusu dil içi çevirilerden elbette Muharrem Ergin (1971) ve Orhan Şaik Gökyay (1995) yayınlarını hatırlatmak ve diğerlerinden ayırmak gerekir. Çünkü bu iki kitap, elbette yazarların hazırlamış oldukları kendi bilimsel yayınlarına dayanmaktadır. Ayrıca Dede Korkut metnini Türkiye Türkçesine aktarmamış olsa da metnin anlaşılması ile ilgili birçok sorunu çözmüş olan S. Tezcan'ın notlarını (2001) anmakta yarar vardır. Aynı şekilde Dede Korkut metinlerinin birtakım okunma ve anlaşılma sorunları üzerinde makale seviyesinde katkıda bulunmuş olan başka akademisyenlerin olduğunu da hatırlatmak gerekir.

Bu kitabın yazarı, Dede Korkut'un Dresden ve diğer yazmalarının sorunlarına bilimsel yayınlarıyla yirmi yılı aşkın bir zaman diliminde yüzlerce katkı sundu, metinlerde yanlış okunmuş ve anlaşılamamış birçok soruna yeni teklifler getirdi, tartışılmakta olan birçok sorunu çözüme kavuşturdu, sunulmuş olan bazı okuma tekliflerine ta-

mamlayıcı kanıtlarla katkıda bulundu, bu konuda bilimsel makaleler ve kitaplar yayımladı. Şimdi de gelinen noktada Dede Korkut üzerinde yapmış olduğu söz konusu yeni tekliflerin ışığında Dede Korkut'un Dresden yazmasını Türkiye Türkçesine aktardı. Böylece daha önce metinle ilgili olarak anlaşılmamış ve karanlıkta kalmış olan konuyu açıklığa kavuşturan bini aşkın yeni okuma teklifi, Türkiye Türkçesine aktarılmış olan bu kitapta da okuyucuya sunulmuş oldu. Hiç şüphesiz kitap bu yönüyle akademik çevreyi de ilgilendirmektedir.

Elinizdeki kitapta bu düşüncelerle Dresden yazmasındaki 12 ve Günbed yazmasındaki 2 destanlaşmış hikâye, Türkiye Türkçesine aktarıldı. Aktarma yapılırken birkaç noktaya dikkat etmek gerekiyordu. Bunların en önemlisi Dede Korkut'un söz dağarcığı ve üslubuydu. Metindeki söz dağarcığı büsbütün yitmemeli; okuyucu, eserin kendi üslubunu ve cümlelerini mümkün olduğunca hissetmeliydi. Konu, metinde kullanılmış olan söz dağarcığı kadar aliterasyon ve söyleyiş ile de yakından ilgilidir. Bu nedenle aktarma yapılırken sadece anlaşılmayan ve günümüzde anlaşılması zor olan yapıların yerine güncel Türkçedeki yapılar kullanıldı.

Farklı farklı kesimden okuyucuların, bilimsel çalışma yapacakların da bu aktarmadan yararlanmak isteyecekleri veya ilgi duydukları kısımları orijinal metinden takip etmek isteyebilecekleri düşünüldüğünden her sayfanın başına orijinal sayfa numarası koyu punto ile ayraç içerisinde ve her sayfadaki 5. ve 10. satırın numarası[1] yine ayraç içerisinde yazıldı. Böylece bir kelimenin, ibarenin veya cümlenin Türkiye Türkçesine ne şekilde aktarılmış olduğunu görmek isteyenler için kolaylık sağlanmış oldu.

[1] Sayfa numaraları konusunda Dresden yazmasındaki hikâyeler için Özçelik (2016), Günbed yazmasındaki hikâyeler için Özçelik (2021a) esas alındı.

Metnin üslubunu korumak amacı ile bazı kelime ve ibarelerin önüne ayraç içerisinde anlamları yazıldı. Orijinal metinde bulunmayıp metne eklenmiş olan kelime ve ibareler ise köşeli ayraç içerisine alındı.

Burada öncelikle ve önemle, Dede Korkut Oğuznamelerini günümüz Türkçesine aktarmam ve böyle bir kitap hazırlamam gerektiği konusunda uzun zamandır hatırlatmada bulunan; bu kitabın adı, içindekiler bölümü ve daha başka konularda fikir sorduğum, her zaman desteğini gördüğüm değerli meslektaşım Cengiz Alyılmaz'a teşekkür ederim. Yine aynı ve benzer konularda fikir sorduğum meslektaşım Salahaddin Bekki'ye; hazırlanması aşamasında kitabın tamamını okuyup yazım konusunda denetleyen Abdülbasit Sezer'e; İçindekiler, Ön Söz ve tanıtım yazısının yazımını denetleyen Burhan Baran'a ve kitabın basımı konusunda emeği geçen Göktürk Ömer Çakır ile Ötüken Neşriyat çalışanlarına teşekkür ederim.

Yararlı olması ve dil sürçmesi oldu ise affedilmesi dileğiyle…

Sadettin ÖZÇELİK
29 Aralık 2021

Dresden Yazmasında Giriş Bölümü Ve Oğuz Beylerinin Destanlaşmış Hikâyeleri

[GİRİŞ]

(3[a]) Bi'smi'llahi'rrahmani'rrahim
Yalnızca ondan yardım dileriz.
Peygamber zamanına yakın Bayat boyundan Korkut Ata adında bir kişi yaşadı. O kişi, Oğuzların tam bilicisiydi; ne derse olurdu, gaybdan türlü haberler verirdi. Yüce Allah, onun gönlüne (5) ilham ederdi.

Korkut Ata dedi:

-Ahir zamanda yönetim yine Kayı'ya geçecek, kimse ellerinden almayacak, ahir zaman olup kıyamet kopuncaya dek.

Bu dediği Osman soyudur, işte sürüp gidiyor. Ve daha nice buna benzer söz söyledi. Korkut Ata, Oğuz kavminin sorunlarını çözerdi. Her ne iş olsa Korkut Ata'ya (10) danışmayınca yapmazlardı. Her ne buyursa kabul edip sözünü tutarlardı.

Dede Korkut söylemiş:

- Allah Allah demeyince işler olmaz.
Kadir Tanrı vermeyince kişi zenginleşmez.
Ezelden yazılmasa kul başına kaza gelmez.
Ecel vakti gelmeyince **(3[b])** kimse ölmez.
Ölen kişi dirilmez, çıkan can geri gelmez.
Bir yiğidin kara dağ yumrusu kadar malı olsa
yığar, toplar, yine ister;
nasibinden fazlasını yiyemez.
Kabararak sular taşsa deniz dolmaz.
Kibirlilik eyleyeni Tanrı sevmez.

Gönlünü yüce tutan erde nimet durmaz. (5)
El oğlunu beslemekle oğul olmaz;
büyüyünce bırakıp gider, seni gördüm, demez.
Kül tepecik olmaz, güveyi oğul olmaz.
Kara eşek başına yular taksan katır olmaz.
Hizmetçiyi giydirsen hatun olmaz.
Lapa lapa karlar yağsa yaza kalmaz.
Yapağılı yeşil çimen güze kalmaz.
Eski pamuk bez olmaz, eski düşman dost olmaz. (10)
Savaş atına kıymayınca yol alınmaz,
kara çelik keskin kılıcı vurmayınca düşman dönmez.
Er, malına kıymayınca adı çıkmaz (tanınmaz).
Kız, anadan görmeyince öğüt almaz,
oğul, babadan görmeyince sofra çekmez.
Oğul babanın sırrıdır, iki gözünün biridir;
hayırlı oğul olsa sadağında okudur,
hayırsız oğul **(4ª)** olsa ocağının körüdür.
Oğul dahi n'eylesin, baba ölüp mal kalmasa.
Baba malından ne fayda, başta talih olmasa.
Hayırsız oğul şerrinden Allah saklasın hanım sizi!
Dede Korkut bir daha söylemiş:
- Hızlı koşan savaş atına alçak yiğit (5) binemez,
binmektense binmese iyi.
Çalıp keser keskin kılıcı kötüler vuramaz,
vurmaktansa vurmasa iyi.
Vurabilen yiğide okla kılıçtan bir çomak iyi.
Konuğu gelmeyen kara evler yıkılsa iyi.
Atın yemediği acı otlar, bitmektense bitmese iyi.
İnsanın içmediği tuzlu sular, akmaktansa akmasa iyi.
Baba adını sürdürmeyen haylaz oğul,
baba belinden inmektense inmese iyi; (10)
ana rahmine düşüp doğmaktansa doğmasa iyi.
Baba adını sürdürünce hayırlı oğul iyi.
Yalan söz bu dünyada olmaktansa olmasa iyi.

Doğru sözlerin, yüz yaşını doldursa iyi.
Yüz yaşınız dolsun!
Arasında Hak size kötü gün göstermesin!
Talihiniz **(4[b])** devamlı olsun! *hanım hey*!
Dede Korkut söylemiş, görelim *hanım* ne söylemiş:
- Dağ yamacı otlaklarını geyik bilir.
Yeşil yerin çimenlerini yaban eşeği bilir.
Başka başka yolların izini deve bilir.
Yedi dere kokularını tilki bilir.
Gece kervan göçtüğünü çayır kuşu (5) bilir.
Çocuğun kimden olduğunu ana bilir.
Erin ağırını hafifini at bilir.
Ağır yüklerin zahmetini katır bilir.
Nerede sızılar varsa çeken bilir.
Gafil başın ağrısını beyin bilir.
Kolça kopuz taşıyıp ilden ile, beyden beye ozan gezer;
er cömerdini, er cimrisini ozan bilir.
Huzurunuzda çalıp söyleyen ozan olsun!
Kazara (10) gelen belanızı Tanrı savsın! *Hanım hey!*
Dede Korkut yine söylemiş, görelim *hanım* ne söylemiş:
- Ağız açıp övecek olsam, üstümüzde Tanrı güzel.
Tanrı dostu, din önderi Muhammed güzel.
Muhammed'in sağ yanında namaz kılan
Ebu Bekir Sıddık güzel. **(5[a])**
Otuz cüzün ilkidir (ilk okunanıdır), Amme güzel.
Hecesince doğru okunsa Yâsin güzel.
Kılıç vurup dini yaydı, mertlerin şahı Ali güzel.
Ali'nin oğulları, Peygamber torunları
Kerbela ovasında Yezidiler elinde şehit oldu;
Hasan ile Hüseyin iki kardeş (5) birlikte güzel.
Yazılıp düzenlenip gökten indi, Tanrı ilmi Kur'an güzel.
O Kur'an'ı yazdı düzenledi,
hafızlar öğreninceye dek göz kulak oldu,
alimler önderi Affan oğlu Osman güzel.

Dirse Han Oğlu
Boğaç Han (7ᵃ)

Hanım hey!

Bir gün Kamgan oğlu Bayındır Han, yerinden kalkmıştı. Şam işi otağını yeryüzüne diktirmişti. Büyük çadırı gökyüzüne gerilmişti. Bin yerde ipek halılar döşenmişti. Hanlar hanı Bayındır Han yılda bir kere şölen düzenleyip Oğuz (5) beylerini konuk ederdi. Yine şölen düzenleyip attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirmişti. Bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ kurdurup buyurmuştu:

- Kimin oğlu kızı yoksa kara otağa oturtun, altına kara keçe döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne getirin. Yerse yesin (10) yemezse kalksın gitsin, demişti.

- Oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa oturtun. Oğlu kızı olmayanı Yüce Allah lanetlemiştir; biz de hoş görmeyiz, belli bilsin, demişti.

Oğuz beyleri bir bir gelip toplanmaya **(7ᵇ)** başladı. Meğer Dirse Han adında bir *bey*in oğlu kızı yoktu. Ozan, söylemiş, görelim *hanım* ne söylemiş:

- Serin serin tan yelleri estiğinde,
sakallı boz turgay kuşu öttüğünde,
yürük atlar sahibini (5) görüp kişnediğinde,
sakalı uzun hoca, ezan okuduğunda,
ak ile kara ipin seçildiği saatte,
seçkin Oğuzun gelini kızı bezendiği saatte,
göğsü güzel yüce dağlara gün ışığı düştüğünde,

seçkin yiğitler ile savaşçıların birbirine katıldığı çağda şafak vakti Dirse Han yerinden kalkıp, kırk yiğidini yanına alıp Bayındır Han'ın şölenine geldi. Bayındır Han'ın yiğitleri Dirse Han'ı karşıladılar, getirip kara otağa oturttular, (10) altına kara keçe döşediler, önüne kara koyun yahnisinden getirdiler.

- Bayındır Han'dan buyruk böyledir *hanım*! dediler.

Dirse Han der:

- Bayındır Han benim ne eksikliğimi gördü? Kılıcımdan mı gördü, soframdan mı gördü? Benden aşağı kişileri ak otağa, kızıl **(8[a])** otağa oturttu; benim suçum ne oldu ki kara otağa oturttu?

Dediler:

- *Hanım*, bugün Bayındır Han'ın buyruğu şöyledir ki: "Oğlu kızı olmayanı Yüce Allah lanetlemiştir; biz de hoş görmeyiz" demiştir.

Dirse Han yerinden kalkıp der: (5)

- Yiğitlerim yerinizden kalkın. Bu tuhaflık bana ya bendendir ya hatundandır.

Dirse Han evine geldi seslenip hatununa söyler, görelim *hanım* ne söyler:

- Beri gel başımın bahtı, evimin tahtı!
Evden çıkıp yürüyen selvi boylum,
saçı topuğuna sarmaşan kara saçlım,
kurulu (10) yaya benzer çatma kaşlım,
iki badem sığmayan dar ağızlım,
güz elmasına benzer al yanaklım,
Hatunum, direğim, kadınım!

Görür müsün neler oldu? Han Bayındır, yerinden kalkmış. Bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ diktirip buyurmuş: (**8[b]**) "Oğulluyu ak otağa, kızlıyı kızıl otağa, oğlu kızı olmayanı kara otağa oturtun. Altına kara keçe döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne getirin. Yerse yesin, yemezse kalksın gitsin. Kimin oğlu kızı yoksa Yüce

Bay Böre Bey'in Oğlu Bamsı Beyrek

Hanım hey!

Kamgan oğlu Han Bayındır yerinden kalkmıştı. Kara yerin üstüne beylik çadırını **(35[b])** diktirmişti. Büyük gölgelik gökyüzüne gerilmişti. Bin yerde ipek halılar döşenmişti. İç Oğuz, Dış Oğuz beyleri Bayındır Han'ın sohbetine gelmişti. Bay Böre Bey de Bayındır Han'ın sohbetine gelmişti. Bayındır (5) Han'ın karşısında Kara Göne oğlu Kara Budak yayına dayanıp ayakta durmuştu. Sağ yanında Kazan oğlu Oruz durmuştu. Sol yanında Kazılık Koca oğlu Yeg Yegenek durmuştu. Bay Böre Bey, bunları gördüğünde ah eyledi, aklı başından gitti, mendilini eline aldı, hüngür hüngür ağladı. (10) Böyle olunca seçkin Oğuz arkası, Bayındır Han'ın güveyi Salur Kazan koca dizinin üzerine çöktü, gözünü dikip Bay Böre Bey'in yüzüne bakarak der:

- Bay Böre Bey! Ne ağlarsın, ne feryat edersin?

Bay Böre Bey:

- Han Kazan, **(36[a])** nasıl ağlamayayım, nasıl feryat etmeyeyim? Oğuldan mirasçım yok, kardeşten kaderim yok. Yüce Allah beni lanetlemiştir. Beyler, tacım tahtım için ağlarım. Bir gün gelecek düşüp öleceğim yerimde yurdumda kimse kalmayacak, dedi.

Kazan der:

- İstediğin bu mudur? (5)

Bay Böre Bey:

- Evet budur. Benim de oğlum olsa, Han Bayındır'ın karşısına geçip dursa, hizmet etse. Ben de baksam, sevinsem, övünsem, güvensem, dedi.

Böyle deyince seçkin Oğuz beyleri yüzlerini göğe çevirdiler, el kaldırıp dua ettiler:

- Yüce Allah sana bir oğul versin, dediler.

O (10) zamanda beylerin duası dua, bedduası bedduaydı; duaları kabul olurdu.

Bay Bican Bey de yerinden kalkıp der:

- Beyler, benim de hakkımda bir dua edin; Yüce Allah bana da bir kız versin.

Seçkin Oğuz **(36[b])** beyleri el kaldırdılar, dua ettiler:

- Yüce Allah sana da bir kız versin, dediler.

Bay Bican Bey:

- Beyler, Yüce Allah bana bir kız verecek olursa, siz tanık olun, benim kızım Bay Böre Bey'in oğluna beşik kertme yavuklu olsun, dedi. (5)

Bunun üzerinden bir zaman geçti. Yüce Allah, Bay Böre Bey'e bir oğul, Bay Bican Bey'e bir kız verdi. Seçkin Oğuz beyleri bunu işittiler mutlu olup sevindiler.

Bay Böre Bey tüccarlarını yanına çağırıp buyurdu:

- Bre tüccarlar işte! Yüce Allah bana bir oğul verdi. (10) Gidin Rumeli'ne, benim oğlum için güzel armağanlar getirin benim oğlum büyüyünceye dek.

Tüccarlar da gece gündüz yola girdiler, İstanbul'a geldiler. Pek parlak öyle pek güzel armağanlar aldılar. Bay Böre'nin oğlu için bir deniz **(37[a])** tayı boz aygır aldılar, bir ak tozlu katı yay aldılar, bir de altı kanatlı gürz alıp yol hazırlığı yaptılar.

Bay Böre'nin oğlu beş yaşına girdi, beş yaşından on yaşına girdi, on yaşından on beş yaşına girdi. At koşturduğunda (5) çalımlı, kara kartal erdemli bir güzel yiğit oldu. O zamanda bir oğlan baş kesmese, kan dökmese ad vermezlerdi. Bay Böre Bey'in oğlu atlandı, ava çıktı, av avlarken

babasının at tavlasına geldi. Ahırcı başı karşılayıp indirdi, konuk etti. (10) Yiyip içip otururlarken beri tarafta da tüccarlar gelip Pasin'in Kara Dervend sınırında konaklamışlardı. Gün yüzü görmesin, iflah olmasın Evnük Kalesi'nin kâfirleri bunları ihbar etti. Tüccarlar uykudayken beş yüz kâfir usulca saldırdılar, at koşturup **(37[b])** yağmaladılar. Tüccarın büyüğü tutsak oldu, küçüğü kaçarak Oğuza geldi. Baktı gördü Oğuzun sınırında bir büyük gölgelik dikilmiş; bir soylu güzel yiğit, sağında ve solunda kırk yiğit ile otururlar. "Oğuzun bir güzel yiğidi, hemen gidip (5) yardım isteyeyim" diye düşündü.

Tüccar der:

- Yiğit yiğit, seçkin yiğit! Sen benim sesimi duy, sözümü dinle! On altı yıldır Oğuz içinden gitmiştik. Pek güzel kâfir mallarını Oğuz beylerine getirirdik. Pasin'in Kara Dervend sınırında konaklamıştık. Evnük kalesinin beş yüz kâfiri üzerimize saldırdı. (10) Kardeşim tutsak oldu, malımızı rızkımızı yağmalayıp gittiler. İşte dertli başımla sana geldim. Başının sadakası olsun yiğit, medet bana!

O an oğlan şarap içerken içmez oldu, altın kadehini elinden yere çalıp der: **(38[a])**

- İstediğimi yetiştirin, zırhımla benim seçkin atımı getirin! Hey beni seven yiğitler at binsinler.

Tüccar önlerine düşüp kılavuz oldu. Kâfirler, inmiş bir yerde akçe paylaşmaktaydı. Bu arada erler meydanının aslanı, (5) savaşçıların kaplanı Boz Oğlan yetişti. Bir iki demeyip kâfirlere kılıç vurdu. Baş kaldıran kâfirleri öldürüp savaştı, tüccarların malını kurtardı.

Tüccarlar der:

- Seçkin yiğit, sen bize mertlik gösterdin; gel şimdi beğendiğin maldan al.

Yiğidin gözü bir deniz yavrusu boz (10) aygırı tuttu, bir altı kanatlı gürzü, bir de ak tozlu katı yayı tuttu; bu üçünü beğenip der:

Kazan Bey'in Oğlu Oruz Bey'in Tutsak Olması

Hanım hey!

Bir gün Ulaş oğlu Kazan Bey (10) yerinden kalkmıştı, kara yerin üzerine otağlarını diktirmişti. Bin yerde ipek halı döşenmişti, büyük gölgelik gökyüzüne gerilmişti. Doksan tümen genç Oğuz sohbetine toplanmıştı. Ağzı geniş şarap küpleri ortalığa salınmıştı. Dokuz yerde büyük şarap küpü **(63[b])** konulmuştu. Altın ayak, sürahiler dizilmişti. Dokuz kara gözlü, örme saçlı, elleri bileğinden kınalı, parmakları süslü, boğazları birer karış kâfir kızları al şarabı, altın kadehle seçkin Oğuz beylerine gezdirirlerdi. Her birinden (5) Ulaş oğlu Salur Kazan içmişti. Giysi, çadır, otağ bağışlardı; katar katar develer bağışlardı. Oğlu Oruz karşısında yayına dayanıp dururdu. Sağ yanında kardeşi Kara Göne oturmuştu, sol yanında dayısı Aruz oturmuştu. Kazan sağına bakıp kahkaha (10) ile güldü, soluna bakıp çok sevindi, karşısına bakıp oğulcuğu Oruz'u görüp elini eline vurdu, ağladı. Oğlu Oruz'a bu iş, hoş gelmedi, ileri çıktı, diz üstü çöktü. Babasına seslenip der, görelim **(64[a])** *hanım* ne söyler:

- Benim ünümü anla, sözümü dinle, ağam Kazan!
Sağına baktın kahkahayla güldün.
Soluna baktın çok sevindin.
Karşına baktın beni gördün ağladın.
Sebep nedir? Söyle bana!
Kara başım kurban olsun babam sana! dedi. (5)
Demez olursan yerimden ben kalkarım.

Kara gözlü yiğitlerimi yanıma ben alırım.
Kan Abkaza ülkesine ben giderim.
Altın haça elimi ben basarım.
Cübbe giyen büyük papazın elini ben öperim.
Kara gözlü kâfir kızını ben alırım.
Bir daha senin karşına ben gelmem.
Ağlamanın sebebi ne? Söyle bana!
Kara başım kurban olsun (10) ağam sana! dedi.

Kazan Bey kızardı, oğlanın yüzüne baktı, seslenip söyledi. Görelim *hanım* ne söyler.

Kazan der:

- Beri gel yavrucuğum oğul!

Sağıma baktığımda kardeşim Kara Göne'yi gördüm.

Baş kesmiştir, kan dökmüştür, ganimet almıştır, **(64ᵇ)** ad kazanmıştır.

Soluma baktığımda dayım Aruz'u gördüm.

Baş kesmiştir, kan dökmüştür, ganimet almıştır, ad kazanmıştır.

Karşıma baktığımda seni gördüm.

On altı yaş yaşadın.

Bir gün olur düşer ölürüm, sen kalırsın.

Yay çekmedin, ok (5) atmadın, baş kesmedin, kan dökmedin,

kanlı kâfir elinden ganimet almadın.

Yarınki gün zaman dönüp, ben ölüp sen kalınca

tacımı tahtımı sana vermeyecekler diye

sonumu düşündüm ağladım oğul, dedi.

Oruz burada söylemiş. Görelim *hanım* ne söylemiş:

- A bey baba! Deve denli olmuşsun, köşekçe (deve yavrusu denli) aklın yok. (10)

Tepe denli olmuşsun, darı kadar beynin yok.

Hüneri oğul babadan mı görür öğrenir,

yoksa babalar oğuldan mı öğrenir?

Ne zaman sen beni alıp kâfir sınırına çıkardın,

Duha Koca Oğlu Deli Dumrul (79b)

Hanım hey!

Meğer *hanım*, Oğuzda Duha Koca oğlu Deli Dumrul derlerdi, bir er vardı. Bir gür çayın üzerine bir köprü yaptırmıştı. Geçeninden otuz üç akçe alırdı, geçmeyeninden döve döve kırk akçe alırdı. Bunu (5) niçin böyle yapardı? Şöyle ki "Benden cesur, benden seçkin er var mı ki çıkıp benimle savaşsın!" derdi. "Benim erliğim, bahadırlığım, savaşçılığım, yiğitliğim Rum'a, Şam'a gitsin duyulsun!" derdi.

Meğer bir gün köprüsünün yamacında bir bölük oba konmuştu. O obada bir güzel (10) yiğit hasta düşmüştü. Allah'ın emriyle o yiğit öldü. Kimi "Oğul!" diye, kimi "Kardeş!" diye ağladı. O yiğit için çok yas tutuldu.

Deli Dumrul, hemen at koşturup yetişip der:

- Bre kavatlar, ne ağlarsınız? Benim köprümün **(80a)** yanında bu gürültü nedir, neden yas tutarsınız?

- *Hanım* bir güzel yiğidimiz öldü, ona ağlarız.

Deli Dumrul:

- Bre yiğidinizi kim öldürdü?

Dediler:

- Vallah bey yiğit, Yüce Allah'tan buyruk oldu, al kanatlı (5) Azrail o yiğidin canını aldı.

Deli Dumrul:

- Bre Azrail dediğiniz kimdir ki insanın canını alır? Ya Kadir Allah! Birliğin, varlığın hakkı için Azrail'i benim gö-

züme göster; savaşayım, çekişeyim, çarpışayım, güzel yiğidin canını kurtarayım. Bir daha güzel yiğidin canını (10) almasın! dedi.

Deli Dumrul, geri dönüp evine geldi. Yüce Allah'a Dumrul'un sözü hoş gelmedi. "Bak bak, bre deli kavat! Benim birliğimi bilmez, birliğime şükür kılmaz. Benim ulu dergâhımda gezip benlik taslar" dedi. Azrail'e **(80^{b})** buyruk eyledi ki:

- Ya Azrail! Git ve o deli kavatın gözüne görün, benzini sarart, dedi.

- Canını hırlat, al, dedi.

Deli Dumrul kırk yiğitle yiyip içip otururken Azrail ansızın çıkageldi. Azrail'i (5) ne çavuş gördü, ne kapıcı duydu. Deli Dumrul'un görür gözü görmez oldu, tutar elleri tutmaz oldu. Dünya âlem Deli Dumrul'un gözüne karanlık oldu.

Deli Dumrul, seslenip söyler. Görelim *hanım* ne söyler:

- Bre ne heybetli kocasın!
Kapıcılar seni görmedi,
çavuşlar seni duymadı. (10)
Benim görür gözlerim görmez oldu.
Benim tutar ellerim tutmaz oldu.
Titredi, benim canım içime korku düştü.
Altın kadehim elimden yere düştü.
Ağzımın içi buz gibi, kemiklerim tuz gibi oldu.
Bre sakalcığı akça koca,
gözcüğezi **(81^{a})** zayıf koca!
Bre ne heybetli kocasın! Söyle bana,
kazam belam dokunur bugün sana! dedi.
Böyle deyince Azrail öfkelenip der:
- Bre deli kavat,
gözümün zayıf olduğunu ne beğenmezsin?
Gözü gökçek kızların, gelinlerin canını çok almışım. (5)
Sakalımın ağardığını ne beğenmezsin?

Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı

Hanım hey hey!

Oğuz zamanında Kanlı Koca derlerdi bir gürbüz er vardı. Yetişmiş bir savaşçı oğlu vardı, adına Kan Turalı derlerdi.

Kanlı Koca:

- Dostlar, babam öldü; ben kaldım, yerini yurdunu tuttum. (10) Yarınki gün ben ölem, oğlum kala. Bundan iyisi yoktur ki gözüm görürken, oğul, gel seni evereyim, dedi.

Oğlan:

- Baba, madem beni evermek istersin, bana layık kız nasıl olur?

Kanlı Koca:

- Nasıl olur?

Kan Turalı:

- Baba ben yerimden **(87ᵇ)** kalkmadan o kalkmış olmalı. Ben savaş atıma binmeden o binmiş olmalı. Ben kanlı kâfir eline varmadan o gidip bana baş getirmiş olmalı, dedi.

Kanlı Koca:

- Oğul, sen kız istemezmişsin, bir savaşçı bahadır istermişsin; (5) onun sırtından yiyesin içesin; hoş geçinesin.

- Evet canım baba, öyle isterim. Yoksa gidesin, bir cici bici Türkmen kızını alasın; ansızın kayıp üzerine düşeyim karnı mı yırtılsın? dedi.

Kanlı Koca:

- Oğul, kız bulmak senden, mal rızık vermek (10) benden, dedi.

Böyle deyince erenler ejderhası Kan Turalı yerinden kalktı, kırk yiğidini yanına aldı, İç Oğuza girdi kız bulamadı. Geri döndü, evlerine geldi. Dolanıp Dış Oğuza girdi kız bulamadı.

Babası:

- Oğul, kız buldun mu?

Kan Turalı **(88[a])**:

- Yıkılsın Oğuz illeri! Bana yarar kız bulamadım baba, dedi.

Babası:

- Hey oğul, kız aramaya çıkan böyle çıkmaz.

Kan Turalı:

- Ya nasıl çıkar baba? dedi.

Kanlı Koca:

- Oğul, sabah gidip öğlen (5) gelmek olmaz, öğlen gidip akşam gelmek olmaz. Oğul, sen mala sahip çık, bekle. Ben sana kız aramaya gideyim, dedi.

Kanlı Koca sevine övüne kalktı, ak sakallı yaşlı kocaları yanına aldı. İç Oğuza girdi kız bulamadı. Dolanıp, (10) Dış Oğuza girdi kız bulamadı. Dolandı, Trabzon'a geldi. Meğer Trabzon tekfurunun çok güzel bir kızı vardı. Sağına soluna çift yay çekerdi, attığı ok yere düşmezdi. O **(88[b])** kızın üç hayvanlık nikâh şartı vardı. "Her kim o üç hayvanı yense, öldürse kızımı ona vereceğim" diye vadetmişti. Yenmese başını keserdi. Böylelikle otuz iki kâfir bey (5) oğlunun başı kesilip burç duvarına asılmıştı. O üç hayvanın biri kara boğa idi, biri kağan aslandı, biri de kara buğra idi. Bunların her birisi bir ejderhaydı. Bu burçta asılmış otuz iki baş, kağan aslanla kara buğranın yüzünü görmemişlerdi, (10) hemen boğa boynuzunda ölmüşlerdi. Kanlı Koca bu başları ve bu hayvanları görünce başında olan bit ayağına toplanıp (korkudan ödü patlayıp) der: "Varayım, oğluma doğru haber vereyim. Hüneri varsa gelsin alsın, yoksa **(89[a])** evdeki kıza razı olsun" diye düşündü.

Kazılık Koca Oğlu Yegenek

Hanım hey!

Kamgan oğlu Han Bayındır yerinden kalkmıştı. **(103[a])** Kara yerin üzerine beylik çadırını dikmişti. Büyük gölgelik gökyüzüne açılmıştı. Bin yerde ipek halı döşenmişti. İç Oğuz, Dış Oğuz beyleri Bayındır Han'ın sohbetine toplanmıştı. Yeme içme idi. Kazılık Koca adında bir kişi vardı, Bayındır Han'ın veziri (5) idi. Şarabın etkisi başına çıkınca koca dizinin üzerine çöktü, Bayındır Han'dan akın izni istedi. Bayındır Han izin verdi:

- Nereye istersen git, dedi.

Kazılık Koca iş görmüş işe yarar adam idi. İş bilen kocalarını yanına toplayıp yabancı, düşman hazırlığıyla yola çıktı. Çok (10) dağlar, dere tepe geçti. Günlerden bir gün Düzmürd Kalesi'ne geldi. Kara deniz kenarında idi. Oraya ulaşıp kondular.

O kalenin bir tekfuru vardı, adına Arşın oğlu Direk Tekfur derlerdi. O kâfirin altmış arşın boyu **(103[b])** vardı. Altmış batman gürz sallardı, çok katı yay çekerdi. Kazılık Koca kaleye yetişince cenge başladı. Derken o tekfur kaleden dışarı çıktı, meydana girdi, savaşacak er istedi. Kazılık Koca onu görünce (5) yel gibi yetişti, tutkal gibi yapıştı, kâfirin ensesine bir kılıç vurdu, zerre kadar kestiremedi. Sıra kâfire geldi. O altmış batman gürzle Kazılık Koca'nın tepesine tutup vurdu. Yalan dünya başına dar oldu, ağzından burnundan çeşme gibi kan fışkırdı. Kazılık Koca'yı yakalayıp (10) kaleye tıktılar, yiğitleri durmayıp kaçtı. Kazılık Koca

tam on altı yıl kalede tutsak oldu. Sonra Emen derlerdi bir kişi yedi kere gidip kaleyi alamadı. Meğer *hanım*, Kazılık Koca tutsak **(104[a])** olduğu vakit bir oğlancığı vardı, bir yaşındaydı. On beş yaşına girdi, delikanlı oldu. Babasını öldü bilirdi. Yasaklamışlardı, tutsak olduğunu oğlandan saklarlardı. O oğlanın adına Yegenek derlerdi. (5) Günlerden bir gün Yegenek oturup beyler ile sohbet ederken Kara Göne oğlu Kara Budak ile ters düştü, birbirlerine söz atıştılar.

Budak der:

- Burada böbürlenip ne konuşuyorsun? Madem erkeklik taslarsın gidip babanı kurtarsana! On altı yıldır tutsaktır, dedi. Yegenek bu haberi işitince pek (10) yüreği oynadı, kara bağrı sarsıldı.

Kalktı, Bayındır Han'ın katına çıktı, yere eğilip, selamlayıp der:

- Şafak vakti sapa yerde dikilen büyük çadırlı,
atlas ile yapılan gök gölgelikli,
tavla tavla çekilende seçkin atlı, **(104[b])**
seslenip yardım istenen bol çavuşlu,
sofrasında yağ dökülen bol nimetli.
Darda kalmışın arkası,
düşkün miskinin umudu,
Türkistan'ın direği,
kartal kuşun yavrusu,
Amıt Suyu'nun aslanı,
Karacık'ın (Dicle) kaplanı,
devletli han medet!
Bana asker (5) ver,
beni babamın tutsak olduğu kaleye gönder! dedi.

Bayındır Han buyurdu:

- Yirmi dört sancak beyi gelsin! dedi.

Önce Demir Kapı Dervendi'nde bey olan,
kargı mızrak ucunda er böğürten,
düşmana yetiştiğinde "Kimsin?" diye sormayan

Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi

Hanım hey!

Meğer *hanım*, bir gün Oğuz otururken üstüne düşman geldi; gece içinde kaçtı göçtü. Kaçıp giderken Aruz Koca'nın oğlancığı düşmüş, bir aslan bulup götürmüş, (10) beslemiş. Oğuz yine bir zaman gelip yurduna yerleşti. Oğuz hanının at çobanı gelip haber getirip der:

- *Hanım*, sazdan bir aslan çıkar it gibi ürer, salına salına yürüyüşü insan gibi. At basıp kan içer.

Aruz:

- *Hanım*, kaçtığımız **(109[a])** zaman düşen benim oğlancığımdır belki, dedi.

Beyler bindiler, aslan yatağının üzerine geldiler. Aslanı kaldırıp oğlanı tuttular. Aruz oğlanı alıp evine getirdi. Şenlik düzenlediler, yeme içme oldu. Ama oğlanı ne kadar getirdilerse durmadı, (5) geri aslan yatağına gitti. Yine tutup getirdiler.

Dedem Korkut gelip der:

- Oğlum, sen insansın, hayvanla arkadaş olma!

Gel, güzel at bin, güzel yiğitlerle gez dolaş.

Büyük kardeşinin adı Kıyan Selcük'tür, senin adın Basat olsun.

Adını ben verdim, yaşını Allah (10) versin!

Oğuz bir gün yaylaya göçtü. Aruz'un bir çobanı vardı, adına Konur Koca oğlu Sarı Çoban derlerdi. Oğuzun önünce bundan önce kimse göçmezdi. Uzun Pınar denilen meşhur bir pınar vardı. O pınara **(109[b])** periler konunca koyun birden kaçtı. Çoban, erkece (erkek keçi) kızıp ileri yürüdü,

gördü ki peri kızları kanat kanata bağlamış uçarlar. Çoban kepeneğini üzerlerine attı, peri kızının birini yakaladı. Gönlü arzulayıp orada (5) onunla yattı. Koyun kaçmaya başladı çoban koyunun önüne koştu.

Peri kızı kanat çırpar, havalanıp der:

- Çoban, yıl tamam olunca bende emanetin var; gel, al. Ama Oğuzun başına ölüm getirdin, dedi.

Çobanın yüreğine korku düştü ama kızın derdinden (10) benzi sarardı. Bir zaman sonra Oğuz yine yaylaya göçtü. Çoban yine bu pınara geldi. Yine koyun kaçtı, çoban ileri yürüdü, gördü ki bir bağanak (kese) yatar, parıl parıl parlar.

Peri kızı gelip der:

- Çoban, emanetini gel al! Ama **(110[a])** Oğuzun başına ölüm getirdin, dedi.

Çoban, bu bağanağı (keseyi) görünce hatasını anladı geri döndü, sapan taşına tuttu. Vurdukça büyüdü çoban bağanağı (keseyi) bırakıp kaçtı. Koyun ardına düştü.

Meğer o anda Bayındır (5) Han beylerle ata binip dolaşmaya çıkmışlardı. Bu pınarın üzerine geldiler, gördüler ki bir tuhaf nesne yatar; başı götü belirsiz. Çevresini kuşattılar. İndi bir yiğit bunu tepti, teptikçe büyüdü. Birkaç yiğit daha indiler, teptiler; teptiklerince büyüdü. Aruz Koca da inip tepti, mahmuzu değince (10) bu bağanak (kese) yarıldı, içinden bir oğlan çıktı; gövdesi insan, tepesinde bir gözü var.

Aruz aldı bu oğlanı eteğine sarıp der:

- *Hanım*, bunu bana verin; oğlum Basat ile büyüteyim, dedi.

Bayındır Han:

- Senin olsun, dedi. **(110[b])**

Aruz, Tepegöz'ü aldı evine getirdi. Buyurdu, bir dadı geldi, memesini ağzına verdi. Bir emdi bütün sütünü aldı, iki emdi kanını aldı, üç emdi canını aldı. Birkaç sütanne getirdiler, öldürdü. Baktılar ki (5) olmaz "Sütle besleyelim"

Öşün Koca Oğlu Segrek

Oğuz zamanında Öşün Koca derler bir kişi vardı, ömründe iki oğlu vardı. Büyük oğlunun adı Egrek idi; bahadır, cesur, güzel yiğit **(129[a])** idi. Bayındır Han'ın divanına ne zaman istese gider gelirdi. Beylerbeyi olan Kazan'ın divanında bu hiç kural gözetmezdi. Beyleri saymayıp geçer, Kazan'ın önünde otururdu, kimseye iltifat etmezdi. Meğer *hanım*, yine bir gün beyleri geçip (5) oturunca Ters Uzamış derlerdi Oğuzda bir yiğit vardı, der:

- Bre Öşün Koca oğlu! Bu oturan beyler her biri oturduğu yeri kılıcıyla, bilek hakkıyla almıştır. Bre, sen baş mı kestin, kan mı döktün, aç mı doyurdun, çıplak mı donattın? dedi.

Egrek:

- Bre Ters Uzamış! Baş (10) kesip kan dökmek hüner midir? dedi.

Der:

- Evet hünerdir ya!

Ters Uzamış'ın sözü Egrek'in gururuna dokundu, kalkıp Kazan Bey'den akın izni istedi. Akına izin verilince duyurup akıncı toplandı. Üç yüz seçkin mızraklı yiğit bunun yanına toplandı. **(129[b])** Meyhanede beş gün yeme içme oldu. Sonra Şerügüz sınırından Gökçe Deniz'e kadar halk at koşturdu, çok yağma oldu.

Yolu Alınca Kalesi'ne düşmüştü. Kara Tekfur orada bir koru (barınak, avlu) yaptırmıştı. Bu avluya uçardan kaz tavuk; yürürden geyik tavşan (5) doldurup, Oğuz yiğitlerine tuzak

kurmuştu. Öşün Koca Oğlu'nun yolu bu koruya düştü. Korunun kapısını parçaladılar, sığın geyik, kaz tavuk kestiler; yediler içtiler. Atlarının eyerlerini aldılar, zırhlarını çıkardılar. Meğer Kara Tekfur'un casusu vardı. Bunları görünce gelip der:

- Bre, Oğuzdan (10) bir bölük atlı geldi. Korunun kapısını kırdılar, atlarının eyerini alıp zırhlarını çıkardılar. Bre ne durursunuz? dedi.

Altı yüz kara giysili kâfir bunların üzerine saldırıp yiğitleri kırdılar. Egrek'i yakalayıp Alınca Kalesi'nde zindana attılar. **(130[a])**

Kara kara dağlardan haber aştı, kanlı kanlı sulardan haber geçti, seçkin Oğuz illerine haber ulaştı. Öşün Koca'nın beylik çadırı önünde feryat koptu. Kaza benzer kızı gelini ak çıkarıp kara giydi. Öşün Koca "Oğul, oğul!" diye (5) akça yüzlü anasıyla ağlaştılar bozlaştılar.

Eyeli uzar, kaburgalı büyür. Meğer *hanım*, Öşün Koca'nın küçük oğlu Segrek seçkin bir bahadır, cesur yiğit oldu. Bir gün yolu bir toplantıya uğradı; oturdular, yiyip içtiler. Segrek mest oldu, dışarı ayak yoluna çıktı. Gördü ki bir öksüz oğlan, bir (10) çocukla çekişir.

- Bre, ne oldunuz? dedi.

Bir tokat birine, bir tokat birine vurdu. Eski tutsağın beti (yüzü), öksüz oğlanın dili acı olur.

[Çocuklardan] biri:

- Bize bizim öksüzlüğümüz yetmez mi? Bizi niye döversin? Gücün varsa kardeşin Alınca Kalesi'nde tutsaktır, **(130[b])** git onu kurtar, dedi.

Segrek:

- Bre kardeşimin adı nedir?

Dedi:

- Egrek'tir.

Dedi:

Salur Kazan'ın Tutsak Olması, Oğlu Oruz'un Kurtarması (138ª)

Meğer *hanım*, Tırabuzan tekfuru, beylerbeyi olan Han Kazan'a bir şahin göndermişti. Bir gece yiyip içip otururken şahinci başına der:

- Bre, sabah şahinleri al, erkenden ava binelim, dedi.

Erken bindiler, av yerine vardılar. (5) Baktılar, bir sürü kaz duruyor. Kazan şahini saldı, yakalayamadı. Şahin havalandı. Gözlediler, şahin Tomanın Kalesi'ne indi. Kazan gayet üzüldü, şahinin ardına düştü. Dere tepe aştı, kâfir eline geldi. Giderken Kazan'ın kara gözünü uyku bürüdü.

Beyler dediler:

- *Hanım*, dönelim, (10)

Kazan der:

- Biraz daha ileri gidelim, dedi.

Baktı, bir kale görünce der:

- Beyler, gelin yatalım.

Kazan'ı küçücek ölüm tuttu, uyudu. Meğer *hanım*, Oğuz beyleri yedi gün uyurdu, onun için küçücek ölüm derlerdi. Meğer o **(138ᵇ)** gün Tomanın Kalesi'nin tekfuru ava binmişti.

Casus gelip der:

- Bir bölük atlı geldi, içinde beyleri yatıp uyudu.

Tekfur adam gönderdi:

- Kim olduğunu öğrenin! dedi.

Gelenler anladı ki bunlar Oğuz beylerindendir, gelip tekfura haber verdiler. (5) Tekfur da hemen ordusunu top-

ladı, bunların üzerine yürüdü. Kazan'ın beyleri baktılar gördüler ki düşman geliyor, dediler:

- Kazan'ı bırakır gidersek vardığımızda bizi öldürürler. En iyisi budur ki burada kırılalım.

Kâfirin karşısına dikilip cenk ettiler. Kâfirler, Kazan'ın yirmi beş beyini şehit ettiler, Kazan'ın üzerine (10) üşüştüler, uyuduğu yerde tuttular, elini ayağını sıkı bağladılar. Bir arabaya yüklettiler, arabaya urganla sıkıca bağladılar. Arabayı çekip yürüyüverdiler. Kazan giderken araba gıcırtısından uyandı gerindi, bu elindeki urganların hepsini kopardı, arabanın **(139[a])** üzerine oturdu, elini eline vurdu, kahkaha atıp güldü.

Kâfirler:

- Kime gülersin?

Kazan:

- Bre kâfirler, bu arabayı beşiğim sandım, sizi yamrı yumru dadım *daye*m *(sütannem)* sandım, dedi.

Sonra Kazan'ı getirdiler, Tomanın Kalesi'nde bir kuyuya (5) bıraktılar. Kuyunun ağzına bir değirmen taşı koydular. Yemeğini suyunu değirmen taşı deliğinden verirlerdi. Bir gün tekfurun hanımı:

- Varayım Kazan'ı göreyim nasıl biridir. Bunca adamlara darp vururmuş, dedi.

Hatun gelip zindancıya kapıyı açtırdı, seslenip der:

- Kazan Bey, nasıldır halin? Hayatın yer altında mı (10) hoştur, yoksa yeryüzünde mi hoştur? Hem şimdi ne yersin, ne içersin ve neye binersin? dedi.

Kazan:

- Ölülerinize aş verdiğin vakit ellerinden alırım hem ölülerinizin güçlüsüne binerim, güçsüzlerini yedekte götürürüm, dedi.

Tekfurun hanımı:

- Dinin için, Kazan Bey! **(139[b])** yedi yaşında bir kızcağızım öldü. Lütfen ona binme! dedi.

(G48) Kazan Bey'in Kars Kalesi ile Aras'ı Alması

Kısar Salur'un soyu,
Dumanlı dağın kurdu,
Salurların seçkini,
Eymürlerin güzelliği,
Zülkadirlilerin cesuru,
Bayındır Han'ın vekili Kazan der:
Beylerim ile alaca, karlı, gök sümbüllü dağlara ava (10) gitmiştim; içerdim.
Serhat beylerinden haberci geldi:
"Kazan ne içersin, on bin düşman üstüne geldi" dedi.
On bin düşman geldiğini duyduğumda
Kol kaldırıp ak otağ içinde oynamaya başladım.
Yirmi bin düşman geldi, dediğinde
Yerimden kıpırdamadım.
Otuz bin düşman geldi, dediğinde
(G49) yok saydım.
Kırk bin düşman geldi, dediğinde
Kara gözümün ucuyla baktım, kımıldamadım.
Elli bin düşman geldi, dediğinde
Elimi kaldırıp davranmadım; azdır, dedim.
Altmış bin düşman geldi, dediğinde
Allah'ı andım, ata binmedim.
Yetmiş bin düşman geldi, dediğinde
Davranmadım. (5)
Seksen bin düşman geldi, dediğinde

Ürpermedim.
Doksan bin düşman geldi, dediğinde
Hırkalı idim, üstümü giydim.
Yüz bin düşman geldi, dediğinde
Yüzümü çevirip geri dönmedim.
Akan su ile abdest aldım,
Alnımı yere koyup namaz-ı Muhammedî kıldım.
Yaradan tek Cebbar'a (Koruyucuya) bel bağlayıp
"Ya Muhammed, ya Ali; medet!" dedim.

Önümde (10) kimleri öncü buyurdum:

Sert adımla yürüyen,
Heybetinden yer çöken,
Düşmanına göz ucuyla baktığında yürek yaran,
Aç aslanın karaciğerini akciğerini kara saç içinde kavurup yiyen;
At koşturduğunda çalımlı,
Kara kartal erdemli,
Alıcı kuş hızlısı,
Türkistan'ın direği,
Halep hanı,
Çelik yaylı,
Kayın **(G50)** oklu
Kara Göne'nin oğlu Kara Budak'ı öncü yaptım.

Sağdan kimi sevk ettim:

Bayındır Han'dan Bicen Padişah'a elçi giden,
Gittiğinde Alay Han ile Bulay Han'ı yenip deviren,
Kıl Barak'ın başını kesen,
Dönüşünde (5) Kaplantu Gediği'nde dayısı Konur Alp'ın boynunu kesen,
Al aygırı Bayındır Han'dan armağan alan

(G52) Kazan Bey'in Ejderhayı Öldürmesi

Bir gün insanlar evreni,
İslam dininin kuvveti,
Konur atlı,
Salurların seçkini,
Eymürlerin güzelliği,
Zülkadirlilerin cesuru,
Savalan Dağı yaylaklı,
Sarıkamış kışlaklı,
Seksen bin er heybetli; (5)
Kara çelik kılıç ağzı,
Sarı mızrak demiri,
Kayın oklar temreni,
Katı yaylar kabzası,
Azerbaycan sofrası,
Padişahın vekili
Ulaş oğlu Kazan;
Kara yaz mevsiminde
Tazıyı av köpeğini yedeğine aldırdı,
Gök doğanları yanına aldırdı,
Alaca parsları öne geçirtti,
Üç yüz yiğidi yanına aldı,
Ak (10) Mankan'a yönelip ava gitti.
Ak Mankan'da av avlayıp kuş kuşladı.
İkindi zamanı dedi ki: